

TÜRKİYE'DE DIŞ BORÇ SORUNU VE AVRUPA BORÇ KRİZİ'NİN ETKİLERİ

Begüm ERDİL ŞAHİN

İstanbul Kültür Üniversitesi

Dr., Araştırma Görevlisi

E-posta: b.sahin@iku.edu.tr

Özet

Gelişmekte olan ülkelerde artan dış borç stoku ve dolayısıyla artan dış borç ödemeleri ciddi bir sorundur. Dış borçların sürdürülebilirliği ve borçları azaltmaya yönelik politikalar da makroekonomik istikrarın sağlanması açısından önem taşımaktadır. Özellikle, Avrupa'da yaşanan Borç Krizi ülkelerin daha çok dış kaynağa ihtiyaç duymasına yol açmıştır. Türkiye'nin de en önemli sorunlarından biri dış borçlanmadır. Bu çalışmada, Türkiye dış borç sorunu ele alınmakta, dış borçlanmanın nedenleri, gelişimi, etkileri değerlendirilerek, sorunun çözümü için gerekli öneriler belirtilmekte ve Avrupa Borç Krizi'nin Türkiye üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Dış Borç Sorunu, Türkiye Ekonomisi, Avrupa Borç Krizi*

Alan Tanımı: Ekonomi

EXTERNAL DEBT PROBLEM IN TURKEY AND IMPACTS OF EUROPEAN DEBT CRISIS

Abstract

Increasing external debt and payments are serious problems in developing countries. Sustainability of the external debt and policies that are applied to reduce the external debt are important for ensuring macroeconomic stability. In particular, the debt crisis in Europe has increased the need for the foreign resources. External debt is also one of the most important problems in Turkey. In this context, Turkey's foreign debt problem is addressed, the sources, growth and effects of foreign debt are evaluated, recommendations regarding solution of the problem are stated and finally the impact of the European Debt Crisis on Turkey is assessed.

Keywords: *External Debt Problem, Turkish Economy, Debt Crisis in Europe*

JEL Code: E60, F34, H63

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkelerin belirli bir kalkınma hızını gerçekleştirebilmeleri için yatırım yapmaları gerekmektedir. Ancak söz konusu bu ülkeler iç tasarrufların azlığı nedeniyle sermaye birikimi yetersizliği sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle birçok gelişmekte olan ülke için yatırımları arttırmanın çözümü dış borçlanmadır. Dış borçlanma, yalnız gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerin de baş vurduğu önemli bir gelir kaynağıdır.

Dış borçlanmanın sürdürülebilirliği, borçlanmadan elde edilen kaynaklarla hükümet gelirlerinin gelecekteki borç servisini karşılayabilecek şekilde arttırılması ile mümkündür (Ülgen,2005:19). Eğer alınan borçlar etkin ve verimli alanlarda kullanılmıyorsa, giderek artan borç stoku ile borcun borçla ödenmesi durumu söz konusu olmaktadır. Anapara ve faiziyle yüksek boyutlara ulaşan dış borçlar, ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkilemekte hatta borç kriziyle sonuçlanabilmektedir.

1.1. Dış Borçlanma ve Nedenleri

Dış borçlar, bir ülkenin belirli bir süre sonunda anapara ve faizi ile geri ödemek şartıyla yabancı ülkelere ve uluslararası kuruluşlardan sağladıkları kaynaklardır. Bu borçlar ülkeye yabancı kaynak girişi sağladığı için ilk aşamada ekonomi üzerinde olumlu etki yaratmakta, buna karşılık anapara ve faiz ödemeleri döneminde ise kaynak transferi söz konusu olacağından ekonomi üzerinde olumsuz etkiye yol açmaktadır.

Devletler kamu harcamalarının finansman kaynağı olarak vergiler, emisyon ve borçlanmadan yararlanmaktadırlar. Ancak emisyon imkanı olmayan ülkeler için finansman kaynağı olarak sadece vergiler ve borçlanma yöntemleri kullanılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansman sıkıntısının çözümünde ise, vergi oranlarının arttırılması yerine daha ziyade borçlanma kaynağı tercih edilmektedir (Şeker,2006:80-81).

Ayrıca bu ülkelerde kamu, gelişmiş ülkelere farklı olarak istihdam yaratmak, kalkınma hedeflerini sağlamak için büyük yatırım projelerini gerçekleştirmek, eğitim, sağlık, ulaştırma ve haberleşme gibi ülkenin beşeri sermayesine ve altyapı yatırımlarına katkı sağlamak zorundadır. Buna karşılık, mevcut gelir düzeyinin düşüklüğü sonucu bu ülkelerde iç tasarrufların az olması nedeniyle sermaye yetersizdir. Ayrıca gerekli yatırımları yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları yatırım mallarını ve ara malları ithalat ile karşılamaktadırlar. İthalatlarını karşılayacak olan ihracat gelirleri ise düşük olduğundan döviz darboğazı ile karşı

karşıya kalmakta ve ekonomik büyüme için yapılması gereken yatırımları dış borçlanma yolu ile sağlamaya çalışmaktadır. Bunların yanı sıra gelişmekte olan ülkelerde genellikle vergi toplamadaki başarısızlık ve kayıt-dışı kamu finansman ihtiyacını daha da arttırıcı bir unsurdur (Karagöz,2007:99-101).

Dış borçlanmanın başlıca nedenleri ise genel olarak; kaynak ve tasarruf açığı, dış ticaret ve ödemeler dengesi açığı, bütçe açıklarının giderilmesi, savunma giderleri için finansman sağlanması, ekonomik dengeyi sağlayıcı ve koruyucu etkiler, büyük yatırım ve reformların finanse edilmesi, kaynak dağılımı ve kullanımında etkinlik sağlayıcı etkiler yaratılması, tasarrufların belirli yatırımlara kanalize edilmesinin amaçlanması, vadesi gelmiş borçlara finansman sağlanması, olağanüstü harcamaların (doğal afetler, savaş vb.) karşılanması ve devletin milli paranın değerini korumak için gerekli rezerv ihtiyacı içinde olması şeklinde sıralanabilir (Adıyaman,2006:22-23).

2. TÜRKİYE'DE DIŞ BORÇ SORUNU

2.1. 2000 Sonrası Dönemde Türkiye'de Dış Borçlanmanın Gelişimi

Türkiye'de dış borçlanmanın gelişimi incelendiğinde 1990'lı yıllarda toplam dış borç stokunun neredeyse tamamının kamu dış borç stoku ağırlıklı olduğu söylenebilir. 1990 yılında toplam dış borç stoku 52 milyar dolar iken bunun 50,2 milyar doları kamu sektörüne ait dış borçlardan oluşuyordu. 2000'li yıllarda ise dış borç stokunun dağılımında önemli değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. 1999 yılında IMF ile yapılan stand-by anlaşması çerçevesinde iç borçların dış borçlar ile ikamesi kararlaştırılmış, bu yüzden 2000 yılında dış borç miktarı önemli ölçüde artarak 118,7 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu artışın büyük bir kısmı özel sektör dış borç stokundaki artıştan kaynaklanmış, kamu borç stoku bu dönemde azalarak 63 milyar dolara düşmüş, özel sektörün dış borç stoku ise 55,7 milyar dolara yükselmiştir (Tunalı,2011:252-253). Söz konusu bu artışın nedeni, yıl içerisinde dışarıya çıkan kısa vadeli sermaye transferlerinin karşılanması ve cari işlemler dengesinin finansmanı amacıyla dış borçlanmaya ağırlık verilmesidir. Ayrıca aynı dönemde iç talebe dayalı hızlı büyüme, tüketici kredilerindeki genişleme ve Türk Lirası'nın değer kazanması, ithalat ve cari işlemler dengesi açığının hızla yükselmesine yol açmıştır (Ülgen,2005:25).

Türkiye artan borç stoku, yüksek enflasyon sorunu ve kırılgan bir bankacılık sektörü ile 2000'li yıllara giriş yapmış ve ardından 2000 yılı Kasım ayında ve 2001 yılı Şubat ayında krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde yaşanan krizin etkisi ile birlikte ülkeden ciddi miktarda bir sermaye çıkışı gerçekleşmiş ve bu olumsuz etkiyi azaltabilmek amacıyla IMF'ye kredi başvurusunda

bulunulmuştur. Bu çerçevede IMF'den 2000 yılı Aralık ayında 2,9 milyar dolar ve 2001 yılında 10,2 milyar dolarlık kaynak kullanılmıştır. 2002 ve 2003 yıllarında ekonomik büyüme ile birlikte Türk Lirasının değer kazanması cari açığın artmasına neden olmuş ve bu açığı finanse edebilmek için de dış kaynak kullanılmıştır. 2004 ve 2005 yıllarında ise ekonomik büyüme ve ihracattaki artışa rağmen cari açığı yüksek artış nedeniyle dış borçlanmaya devam edilmiştir (Koyuncu ve Tekeli, 2010:126).

Tablo 2.1. Türkiye'nin Dış Borç Stoku ve Dağılımı (Milyon Dolar)

Yıllar	Kamu Sektörü	Özel Sektör	TCMB	Kısa Vadeli	Uzun Vadeli	Toplam Dış Borç Stoku
2002	64.533	43.056	22.003	16.424	113.168	129.592
2003	70.844	48.870	24.373	23.013	121.074	144.087
2004	75.668	63.930	21.410	32.205	128.803	161.008
2005	70.411	84.735	15.425	38.920	131.651	170.571
2006	71.587	121.142	15.678	42.860	165.547	208.407
2007	73.525	161.096	15.801	43.152	207.270	250.422
2008	78.288	189.049	14.066	52.527	228.876	281.403
2009	83.463	172.850	13.305	49.045	220.573	269.618
2010	88.976	191.478	11.827	77.469	214.812	292.281
2011	94.504	203.742	11.198	83.342	226.103	309.444

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Türkiye'nin dış borç stokunun dağılımının yer aldığı Tablo 2.1'de görüldüğü üzere, 2002 yılı sonrası Türkiye ekonomisinde dış borç stokunda sürekli bir artış olmuştur. 2002 yılında 129,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşen toplam dış borç stoku 2011 yılı sonu itibariyle 2002 yılına kıyasla 2 kattan fazla artarak 309,4 milyar dolara yükselmiştir.

Dış borçlar kamu ve özel sektör ayrımına göre değerlendirildiğinde ise, 2002 yılında kamunun toplam dış borç stoku içindeki payı %66,8 iken özel sektörün payı ise %32,2 olmuştur. 2001 krizi sonrasında yüksek düzeylere ulaşan reel faizler, özel kesimi kur riskine rağmen yüksek faiz oranlarında kredi bulmaya yöneltmiştir. Ancak sağlanan kredilerin maliyetli olması nedeniyle özel sektörün kullandığı kredi miktarı sınırlı kalmıştır. Bu durum 2005 yılından itibaren ekonomide sağlanan istikrar ve güven ortamının etkisiyle tersine dönmüş özel sektörün yurtdışından uygun faiz ile borçlanması daha kolay hale gelmiştir

(Karagöl,2010:14). Özel sektör borçlarının toplam dış borç stoku içindeki oranı 2006 yılında %58,1'e yükselerek kamu sektörü borcunu aşmıştır.

Dış borç stokunun vadelere göre dağılımı incelendiğinde ise, kısa vadeli borçların payı 2000 yılında %23,9 iken, 2001 yılında %14,4'e 2002 yılında da %12,6'ya gerilemiştir. 2002 yılından sonra artış göstermeye başlayan kısa vadeli borçların payında ise özel sektör dış borçlanması etkili olmuştur. Bu süreçte uzun vadeli borçlar ise IMF'den kullanılan kredilere bağlı olarak sürekli olarak artmıştır (Adıyaman,2006:33-34).

Türkiye özellikle yaşanan ekonomik krizlerin ardından ve ödemeler dengesi açıkları sonucu IMF ile sürekli stand-by anlaşması yapmak zorunda kalmış ve ilk anlaşma tarihinden günümüze kadar 50 milyar doların üstünde kaynak kullanmıştır (Yavuz,2009:217). 2011 Temmuz sonu itibariyle de Türkiye'nin IMF'ye olan borç miktarı 3,0 milyar SDR (4,62 milyar dolar)'dır.

Küresel kriz ise, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonominin daralma süreci yaşadığı bu dönemde dış borç stoku 2008 yılına göre azalarak 281.4 milyar dolardan 2009 yılında 269.6 milyar dolara gerilemiştir. Buna karşılık ekonomideki küçülmenin daha hızlı olması nedeniyle dış borç stoku/GSYİH oranı artmıştır. 2011 yıl sonu itibariyle de toplam dış borç stoku 309,4 milyar dolara yükselmiştir.

2.2 Dış Borçlarla İlgili Göstergeler ve Türkiye'nin Mevcut Durumu

Dünya Bankası ve IMF tarafından dış borç değerlendirmeleri için toplam dış borç/GSYİH, toplam dış borç stoku/ihracat, toplam dış borç servisi/ihracat, toplam dış borç faiz servisi/ihracat gibi bazı göstergeler kullanılmaktadır. Bu oranlardaki değerlere göre ülkenin borçluluk yapısı incelenerek borçluluk sınırı belirlenmekte ve risk unsuru taşıyıp taşımadığı değerlendirilmektedir (Ülgen,2005:27).

2.2.1. Toplam Dış Borç Stoku/GSYİH:

Toplam dış borç stoku/GSYİH oranı bir ülkenin kredibilitésinin ölçülmesi ve risk/borç yükü analizlerinin yapılmasında kullanılmaktadır. Dünya Bankası ve IMF tarafından da kabul gören eşik değerlerine göre toplam dış borç stoku/GSYİH oranının %30 ile 50 arasında olması durumunda ülke orta derecede borçlu, %50'nin üzerinde olması durumunda ise yüksek oranda borçlu olarak kabul edilmektedir (Evgin,2000). Tablo 2.2'ye göre Türkiye'de bu oran 2000 yılı sonu itibariyle % 44,7 iken 2001 krizinin etkisi ile %57,7'ye yükselmiştir. Daha sonraki yıllarda ise sürekli bir düşüş eğilimi göstermiş ve 2008 yılında %37,4

seviyesine gerilemiştir. 2009 yılında ise küresel krizin etkisi ile %43,9 seviyesine yükselen bu oran 2010 yıl sonu itibariyle %39,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.2. Türkiye’de 2000-2011 Yılları Arasında Dış Borçluluk Göstergeleri

Yıllar	Toplam Dış Borç Stoku / GSYİH	Toplam Dış Borç Stoku / İhracat	Toplam Dış Borç Servisi / İhracat	Toplam Dış Borç Faiz Servisi / İhracat
2000	44,7	427,8	79	22,7
2001	57,7	363,5	78,6	22,8
2002	56,2	359,2	80,2	17,8
2003	47,3	304,9	58,9	14,8
2004	41,2	254,9	48,3	11,3
2005	35,3	231,3	50,1	10,9
2006	39,4	243,0	45,9	10
2007	38,4	232,7	44,7	9,4
2008	37,4	212,4	40,3	8,6
2009	43,9	263,2	57,0	9,4
2010	39,5	254,7	48,6	7,3
2011*	-	244,9	40,9	6,3

* İlk 9 ayın ortalaması

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2.2.2. Toplam Dış Borç Stoku/İhracat:

Bir ülkenin borçluluk durumunu ve ayrıca, dış borç ödeme kapasitesini gösteren bu oran, ihracat gelirlerinin toplam borç stoku üzerindeki uzun dönemli etkileri konusunda bilgi edinmek için kullanılmaktadır. Toplam dış borç stoku/ihracat oranının, %165–275 arasında olması halinde ülke orta derecede borçlu, %275’i aşması halinde ise, ülke çok borçlu olarak kabul edilmektedir (Opuş,2002:189). Tablo 2.2’ye göre 2000’li yılların başında çok borçlu bir ülke konumunda olan Türkiye, 2004 yılı sonu itibariyle bu oranın %254,9 olarak gerçekleşmesiyle orta dereceli borçlu ülke konumuna geçmiştir. 2011 yılı sonu itibariyle de bu oran %244,9’dur.

2.2.3. Toplam Dış Borç Servisi/İhracat:

Dış borç karşılama oranı olarak da adlandırılan bu oran, dış borçlanma dahil, ülkenin uluslararası likidite sorunlarının analizinde önemli bir kriterdir. Oranın yüksek seyretmesi, ülke ihracat gelirlerinin dış borç giderlerini karşılama oranının küçülmesi demek olduğundan, ülkenin dış borçlarını ödeme kapasitesinin

azaldığını, küçük değer alması ise dış borç ödeme gücünün arttığını göstermektedir. Bu oran, %18–30 arasında ise, o ülke orta derecede borçlu, %30’u aşması halinde ise, çok borçlu olarak kabul edilmektedir (Adıyaman,2006:32). Tablo 2.2’ye göre Türkiye için 2000 yılında %79 olan bu oran 2011 yılı sonunda %40,9 seviyesine gerilemiş olmasına rağmen halen %30’un üzerinde olduğundan ülkemiz dış borç sınırını aşmış bulunmakta ve halen çok borçlu kabul edilmektedir. Bu durum ihracat artış hızındaki azalma ve kısa vadeli borçların artışından kaynaklanmıştır.

2.2.4. Toplam Dış Borç Faiz Servisi/İhracat:

Toplam dış borç faiz servisi/ihracat oranı daha çok dış borçlanmanın maliyetini ölçmede kullanılmaktadır. Bu oranın % 12–20 arasında olması ülkenin orta derecede borçlu olduğunu, %20’nin üzerinde gerçekleşmesi ise ülkenin çok borçlu olduğunu göstermektedir (Evgin,2000). Tablo 2.2’ye göre 2000 yılında çok borçlu konumda olan Türkiye 2002 yılında orta dereceli ve 2005 yılı sonu itibariyle de az borçlu ülke konumuna yükselmiş bulunmaktadır.

Tablodaki göstergelere göre, Türkiye’nin 3 gösterge açısından orta dereceli, biri açısından ise çok borçlu bir ülke olduğu söylenebilir. Ancak buradan borç stokumuzun azaldığı anlamı çıkartılmamalıdır. Çünkü borç stokumuz uzun yıllardan beri sürekli olarak artış göstermiştir.

2.3. Avrupa Borç Krizinin Türkiye Üzerindeki Etkileri

ABD’deki konut piyasasında ortaya çıkan kriz, 2007-2009 yıllarında önce finansal, sonra da reel sektöre hızla yayılmış ve böylece ABD ekonomisi, ciddi bir işsizlik ve resesyon sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. ABD’deki bu ekonomik kriz, özellikle güçlü finansal ilişkiler kanalıyla dünyanın diğer gelişmiş ekonomilerine (özellikle AB ülkelerine) de yayılmıştır. Artan belirsizlik ortamı ve güven kaybı kredi mekanizmasının çalışmasını engellemiş, bu durum reel kesimin borçlanma imkanlarını sınırlandırırken borçlanma maliyetlerinin de önemli ölçüde artmasına neden olmuştur (Kibritçioğlu,2010:6-7). Avrupa Borç Krizi’nde ise başta Yunanistan, İrlanda, İspanya, İtalya, Belçika ve Portekiz gibi AB ülkeleri olmak üzere Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler de krizden etkilenmiştir.

Avrupa Borç Krizi’nde, AB üyesi ülkelere bakıldığında krizin her ülkede farklı nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir. Örneğin, Yunanistan’da yaşanan kriz kamu sektörüne bağlı olarak ortaya çıkarken, İrlanda da bankacılık ve emlak sektöründeki zayıflıklar krizi etkileyen unsur olmuştur. Portekiz’de cari açığın oldukça yüksek seviyelerde olması ve bankacılık sektörüne ilişkin riskler kriz

nedenlerini oluştururken, İspanya’da ise yetersiz iç ve dış talep nedeniyle ekonomik faaliyetlerin oldukça düşük seviyelerde seyretmesi ve işsizlik oranının %20’ler civarında olması kırılabilirliği arttırmıştır. İtalya ve Belçika ekonomilerinde ise kamu maliyelerinin zayıf durumu bu ülke ekonomilerini kriz döneminde zor durumda bırakmıştır (AB Bakanlığı,2011:8).

Yunanistan’ın borç krizi, temelde ülkenin bütçe politikalarından ve mali disiplin konusunda yaşadığı sorunlardan ileri gelmiştir. Yunanistan uzun yıllar boyunca kamu borç yükünü hafifletmek yerine, Avro alanının sağladığı düşük faizli finansman olanakları ile borç döngüsünü sürdürmeye çalışmıştır (Dağdelen,2011:4). Ancak ekonomik büyümenin temel olarak dış borç kaynaklı olması orta ve uzun vadede bu ülkenin kamu borçlarında çok ciddi artışlar yaratmıştır. 2000 yılında 150 milyar Avro seviyesinde olan kamu borçları, son on yıl içerisinde % 100 oranında artış göstererek, 2009 sonu itibarıyla 300 milyar Avro seviyesine yükselerek ülkenin krize girmesine yol açmıştır. Ayrıca hükümetin 2009 yılında %12,7 olarak açıkladığı bütçe açığının GSYİH’ya oranının %15,4 seviyesinde olduğunun ortaya çıkmasıyla birlikte, Yunanistan’a olan güvensizlik daha da artmış ve ülkenin kredi notu düşürülmüştür.

Yunanistan’daki borç krizinin ardından Portekiz, İrlanda, İtalya ve İspanya gibi Avrupa Birliği ülkelerinin de krize girme ihtimali, bazı ülkelere tahvil fiyatlarının düşmesine, faiz oranlarının ve dolayısıyla borçlanma maliyetlerinin yükselmesine ve kamu borcunun GSYİH içindeki payının artmasına yol açmıştır. Yunanistan’dan sonra İrlanda ve Portekiz de yardım talebi ile AB’ye başvurmak zorunda kalmışlardır (AB Bakanlığı,2011:3-5).

AB’de ülkelerinin ekonomisinde yaşanan durgunluk, ihracat gelirlerinin yaklaşık %20’sini buradan elde etmekte olan ABD için de ciddi bir tehdit unsuru olmuştur. İhracat gelirlerinin yarısına yakını Avrupa piyasalarından elde etmekte olan Türkiye için de benzer sorunlar söz konusudur. Türkiye’nin ihracatında önemli paya sahip AB ülkeleri ile olan ihracatında düşüş yaşanmıştır. Genel olarak AB ülkelere olan ihracatımız 2008 yılında 51,5 milyar dolar seviyesinde iken, krizin etkisiyle 37,9 milyar dolara gerilemiştir. Bunun yanı sıra İrlanda, Portekiz, Yunanistan ve İspanya gibi ülkelere olan ihracatımız ise halen kriz öncesi seviyeye geri dönmemiştir.

Türkiye son yıllarda artış gösteren bir dış borç stokuna sahip olmasına rağmen, yeni bir bankacılık krizinin ortaya çıkmaması ve mali disiplini sağlamış olması nedeniyle, AB üyesi ülkelere kıyasla daha düşük dış borç oranına sahiptir. Ancak, ihracatın dış borcu karşılama oranının düşük olması, yüksek büyüme

potansiyeline rağmen, gittikçe daha fazla dış borç kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca döviz kurlarındaki dalgalanmalar, ithalat maliyetleri üzerinde olumsuz etki yaratmakta ve uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü giderek zayıflatmaktadır (Oskay,2010:72).

Türkiye'nin 2000 yılında 26,7 milyar dolar olan dış ticaret açığı 2011 yılında 105,8 milyar dolara seviyesine yükselmiştir. Dış ticaret açığında yaşanan bu artış, bu görüşleri destekler niteliktedir. 2000 yılında 9,9 milyar dolar cari işlemler açığının da 2011 yılında 77,1 milyar dolara yükselmesi Türkiye ekonomisi üzerinde ciddi bir kırılma ve istikrarsız risk unsuru oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de mevcut sorunların çözümü için ülkedeki üretim ve ihracatın artırılması gerekmektedir. Bu çerçevede üretimde ithalata bağımlı yapı değiştirilmeli ve üretimde yüksek katma değere sahip sektörler öncelik verilmelidir. Bu sayede hem gerçekleşen yüksek ekonomik büyümenin sağlam bir yapıya dayanması sağlanacak hem de işsizlik sorununun çözümüne de katkı sağlanmış olacaktır (Yeldan,2011).

3. SONUÇ

Krizler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından her zaman karşı karşıya kalılabilecek bir risk unsurdur. Bu nedenle önemli olan ülkelerin yaşanan krizlerden ders alarak, geleceğe yönelik hedeflerini belirlerken herhangi bir krize karşı dayanıklı ve sağlam bir ekonomik temel oluşturulmasıdır. Türkiye 2001 Krizi sonrası gerçekleştirilen reformlar sayesinde küresel kriz döneminde, kamu açığı ve dış borç stoku artışına rağmen mali disiplini sürdürmeyi başarmıştır. Ancak dış ticaret ve cari işlemler açığında yaşanan artışlar, Türkiye ekonomisi üzerinde ciddi bir kırılma ve istikrarsızlık yaratmaktadır.

Avrupa Borç Krizi sonucunda, ihracatımızda önemli bir paya sahip olan AB ülkelerini payında düşüş yaşanmıştır. Öte yandan Türkiye ekonomisi krizin etkilerini nispeten az hissetmiş ve yüksek oranda bir büyüme sağlamıştır. Ancak bu büyümenin sağlam bir yapıya dayanması gereklidir. Üretimde ithalata bağlı yapı değiştirilmeli ve katma değeri yüksek ürünlerin üretimine yönelik sektörler ağırlık verilmelidir.

Dış borçlanma hangi nedenle yapılırsa yapılsın her ülke için bir sınırın olduğu ve bu sınırın aşılması durumunda borçlanmanın o ülke için yüksek bir maliyetinin olduğu kabul edilmektedir. Türkiye borçluluk göstergeleri açısından orta dereceli borçlu bir ülkedir. Ancak dış borç sorunun sürdürülebilir bir düzeyde kalması ve dış ticaret açığı nedeniyle dış finansmana duyulan ihtiyacı azaltmak için rekabet gücü yüksek ürünler ile ihracatın artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıyaman, Ahmet Turan. “*Dış Borçlarımız ve Ekonomik Etkileri*”, Sayıştay Dergisi. Sayı:62, 2006, 21-45.
- Dağdelen, İlhan. “*Avrupa Bütünleşme Sürecinde Yunanistan’ın Borç Krizi*”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. 10:2, 2011, 1-26.
- Evgin, Tülay (2000). *Dünden Bugüne Dış Borçlarımız*, www.econturk.org/hazine1.pdf, [İndirme Tarihi:28.03.2012]
- Karagöl, Erdal Tanas (2010). *Geçmişten Günümüzde Türkiye’de Dış Borçlar*, <http://www.setav.org/Ups/dosya/45225.pdf>, [İndirme Tarihi:21.02.2012]
- Karagöz, Kadir. “*Türkiye’de Dış Borçlanmanın Nedenleri Ekonometrik Bir Değerlendirme*”, Sayıştay Dergisi. Sayı:66-67, 2007, 99-110.
- Kibritçioğlu, Aykut. “*Küresel Finans Krizinin Türkiye’ye Etkileri*”, MPRA Paper No: 29470, 2010, 1-22.
- Koyuncu, Fatma Turan ve Seda Tekeli, “*1990 Sonrası Dönemde Türkiye’de Dış Borç Stoku Üzerinde Etkili Olan Ekonomik Faktörlerin Analizi*”, Ekonomi Bilimleri Dergisi. 2:1, 2010, 123-130.
- Opuş, Sevda. “*Dış Borçlanmanın Sınırı ve Türkiye*”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı:19, Temmuz-Aralık 2002, 83-206.
- Oskay, Cansel. “*Türkiye’de Dış Borçlar ve Avrupa Borç Krizinin Olası Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Bütçe Dünyası Dergisi. Sayı:34/2, 2010, 58-75.
- Şeker, Murat. “*Dış Borçlanmaya Teorik Bir Bakış ve Dış Borçlanmanın Ekonomik Etkileri*”, Sosyoekonomi. Ocak-Haziran: 2006-1,73-92.
- T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı (2011). *Avrupa Birliği’nde Küresel Finansal Krize Karşı Alian Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler: “Euro Rekabet Paktı”*, http://www.abgs.gov.tr/files/EMPB/euro_plus_pact.pdf, [İndirme Tarihi:03.03.2012]
- Tunalı, Halil. “*2000’li Yıllarda Türkiye’de Ekonomik Büyümenin Kaynakları*”, içinde: *2000 Sonrası Türkiye İktisadının Değişimi*, (Editörler: Yusuf Alpaydın, Halil Tunalı), İTO Yayınları, İstanbul, 2011, ss.237-256.
- Ülgen, Gülden. “*Türkiye’de Dış Borcun Sürdürülebilirliği*”,Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi. 20:1, 2005, 19-34.
- Yavuz, Ali. “*Başlangıcından Bugüne Türkiye’nin Borçlanma Serüveni: Durum ve Beklentiler*”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Aralık 2009, Sayı:20, 203-226.
- Yeldan, Erinç (2011). *AB Borç Krizi Küresel Ticareti Tehdit Etmekte*, <http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Cumhuriyet.html>, [İndirme Tarihi:28.03.2012]